

Het winkeliersechtpaar Houtgraaf-Köhler: zestig jaar manufacturen in Bloemendaal

Gerard Telkamp

Het echtpaar Dirk Houtgraaf en Katrien Köhler deelde niet alleen zes decennia lief en leed maar tot hun overlijden in 1962 ook een manufacturenwinkel in de dorpsstraat in Bloemendaal. Zij waren vergroeid met de twintigste-eeuwse geschiedenis van de Bloemendaalse middenstand. Hun textiel- en knopenwinkel is goed gedocumenteerd en geeft een tijdsbeeld van hun leven en werk in vooroorlogs Bloemendaal.

De drie zusters Köhler die de manufacturenwinkel beginnen. Links op de foto is Katrien, de andere twee zijn de tweelingzusters Jo(pie) & Dien, t.g.v. de 75ste verjaardag van hun vader, circa 1897. (Bezit auteur)

De winkel van Kaatje, Jo en Dien

Catharina Köhler werd in 1880 geboren uit het tweede huwelijk van de Bloemendaalse slager Hendrik Christiaan Köhler (1822-1905) en Lefferdina Visscher. Katriens overgrootvader was in 1809 als slager in Santpoort beland. Na immigratie uit Grüningen bij Erfurt had hij eerder een bestaan in Amsterdam opgebouwd. Katriens moeder was vóór haar verbintenis met 'Hein' Köhler vanuit de stad Groningen als dienstbode in Haarlem terechtgekomen. Als een soort levensverzekering kocht Katriens hoogbejaarde vader, in overleg met zijn Dina, in 1900 voor zijn drie nog inwonende, ongehuwde dochters een winkelhuisje op Bloemendaalseweg 36. De winkel opende in 1900 onder de naam *Gezusters Köhler*. Het was een onderneming van Katrien en haar drie jaar jongere tweelingzusters Jo en Dien gezamenlijk. Haar oudere zus Geertje was allang getrouwd. De winkel legde zich toe op de verkoop van manufacturen: kleding, garen en band. In 1903 werd de winkel verplaatst naar het huidige pand Bloemendaalseweg 26. De zusters Jo en Dien trouwden met slagere, Katrien was de enige dochter uit het gezin Köhler die geen vleeshouwer huwde. Kaatje of Ka, zoals ze ook wel werd genoemd, kreeg, zoals veel dorpsgenoten in het toenmalige traditionele Bloemendaal, een bijnaam, vanwege haar volumineuze gestalte 'Ka

Kont'. (Een familielid weet zich anno 2015 haar oudtante Katrien te herinneren 'als een zeilschip dat de kamer binnen zweefde!') Maar ze bleek toch aantrekkelijk genoeg voor het andere geslacht. In 1903 huwde zij de Bloemendaler Dirk Cornelis Houtgraaf.

Dirk Houtgraaf van verfpot naar stoffenhuis

Dirk Cornelis Houtgraaf werd in 1872 geboren in een tussenwoning aan de Kleverlaan. Aan de ene kant ervan stond het huisje Bellevue, waar Conrad Busken Huet tussen 1863 en 1865 woonde. In zijn sleutelroman *Lidewyde* (1868) verwijst de literator naar de beeldschone vrouw van de tolgaarder Dirk Houtgraaf. Zij waren gemodelleerd naar Dirk Cornelis' grootvader en grootmoeder Marretje Tenhaghuis. Aan de andere kant stond de tol en herberg, vanouds De Knip. De Knip, inclusief de links aangebouwde woning, was het 'stamslot' van de familie Houtgraaf. De familie Köhler kwam evenals de familie Houtgraaf, die eigenlijk Holtgreve heette, in de loop van de achttiende eeuw uit Duitsland. Dirk Cornelis's vader Hermanus Houtgraaf (1843) was ten tijde van zijn huwelijk in 1867 werkzaam als tuinier. Zijn moeder Jacoba Visser, een vissersdochter uit Spaarndam, was dienstbode. 'Onze' Dirk was enig kind. Toen Dirk in 1903 trouwde met Katrien, was hij schildersknecht bij de firma Rijnierse in Overveen, waar hij ook woonde.

Schietvereniging Bloemendaals Commando tijdens een wedstrijd in restaurant Vreeburg aan het Kerkplein. De man op de voorste rij in het midden met snor en kort haar is D.C. Houtgraaf, penningmeester, 1912. (Fotoarchief Wim Post)

Advertentie van het Manufacturen-Magazijn D.C. Houtgraaf Hmzn, 1912-1913. (Bloemendaals Adresboek Help U Zelf, 1912-13. Fotoarchief Wim Post)

Kaatje of Ka, zoals ze ook wel werd genoemd, kreeg, zoals veel dorpsgenoten in het toenmalige traditionele Bloemendaal, een bijnaam, vanwege haar volumineuze gestalte 'Ka Kont'

Dirk Cornelis was in zijn jonge jaren heel actief. Het 'In Memoriam' van Dirk en Katrien, dat de oud-archivaresse van de gemeente Bloemendaal juffrouw Nierhoff schreef, vermeldt dat hij een van de oprichters en secretaris van de Bloemendaalse Christelijke Jongelingsvereniging 'Obadja' en penningmeester van de Christelijke Zangvereniging 'Advendo' was. Na het huwelijk nam Dirk al snel afscheid van de verfpot en zocht hij werk in de bonte wereld van het stoffenhuis. In de *Naamlijst voor den Telefoondienst 1915* zien we onder Haarlem vermeld 'Houtgraaf-Köhler, Firma in manufacturen, Dames- en Kinderconfectie, over het Postkantoor, Bloemendaal'. In het *Adresboek* van Bloemendaal prijkt tot in de jaren veertig van de vorige

eeuw de annonce 'D.C. Houtgraaf Hmzn. (...) Manufacturen Dames- en Kinderconfectie, Oudste adres – Oppericht 1900'. In de eerste twintig jaar fungeerde de winkel min of meer als eerste modehuis van Bloemendaal. Dat veranderde met de vestiging van het Haarlemse modehuis Wisbrun & Liffmann in 1922 op de Bloemendaalseweg, thans nr. 62-64. Dat was notabene op de plaats van de oude, intussen afgebroken slagerij van vader Hein Köhler sr., waarnaast halfbroer en vleeshouwer Adriaan een nieuw winkelwoonhuis liet bouwen (nu bakkerij Van Vessem).

De schietsport

Het kinderloos gebleven echtpaar Houtgraaf-Köhler koesterde een gezamenlijk tijdverdrijf: de

schietsport. Ze waren actief lid van schietverenigingen en namen deel aan wedstrijden. In Bloemendaal had je zowel de Schietvereniging als de Vereniging voor Volkswaerbaarheid Bloemendaal-Commando, opgericht in 1900. Na vele jaren bestuurslidmaatschap werd Dirk erevoorzitter. Vóór zijn huwelijk deed Dirk al mee aan wedstrijden. De eerste vermelding hierover in de pers is zijn deelname aan een provinciale schietwedstrijd in Hoorn in 1902. Meer dan dertig jaar was Dirk bestuurslid van de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Scherpschutters. Hij sleepte ruim honderd medailles in de wacht. Maar ook Kaatje Köhler mocht er wezen. Met de 'staande buks' veroverde zij allerlei prijzen. Het *Haarlems Dagblad*

De manufacturenwinkel van Houtgraaf-Köhler, Bloemendaalseweg 26, in 1913. Uit de etalage blijkt dat er niet alleen garen en band werd verkocht. Gevelreclame voor Odol reukwater

Katrien Köhler en Dirk Houtgraaf still going strong achter de toonbank aan de vooravond van hun 55-jarig huwelijk in 1958. (Foto via familie Köhler)

van 14 april 1913 bericht dat bij de eindwedstrijd van de Noord-Hollandse Schietbond in het Schietgebouw aan de Schouwtjeslaan in Haarlem Mej. Houtgraaf-Köhler 38 punten behaalde. En in het *Bloemendaalsch Weekblad* van 16 mei 1922 lezen we dat bij de Nationale Schietwedstrijd van de Vereniging Generaal Joubert mevrouw Houtgraaf-Köhler tweede geworden is bij de afdeling Dames. In het woonhuis boven de winkel waren talrijke medailles en bekertjes te bewonderen en, in de herinnering van sommige familieleden, hingen er zelfs oude geweren.

Het einde van een tijdperk van zelfstandige middenstanders

De laatste decennia van de winkel en het echtpaar werden gekenmerkt door jubilea, die de nodige publieke aandacht

kregen, bijvoorbeeld het vijfenvijftigjarig huwelijk in 1958 en het zestigjarig bestaan van de winkel in augustus 1960. Na de oorlog waren Dirk en Katrien te oud om nog een breed assortiment te voeren, mede vanwege de concurrentie. De kleding ging er grotendeels uit en het werd vooral een garen-, band- en knopenwinkel. 'Ze bleven tot het allerlaatst in de zaak om wat te doen te hebben. Het at geen brood, er waren nauwelijks of geen kosten.' Kaatje overleed in 1962 op 81-jarige leeftijd en binnen een maand volgde Dirk haar op de leeftijd van 89 jaar. Het definitief sluiten van de winkel betekende het einde van een tijdperk van actieve en zelfstandige middenstanders.

Met dank aan diverse leden en nazaten van de families Houtgraaf en Köhler.

Literatuur

A.M.G. Nierhoff, 'Dirk Cornelis Houtgraaf Hzn (...) Catharina Houtgraaf-Köhler (...)', in: *Jaarboek Vereniging Oud Haarlem 1962* (1963), 12-14.

Wim Post e.a.: 'Een eeuw winkelstraat', in: *Ons Bloemendaal*, jrg 28 (2004) 4, 3-46.

Gerard J. Telkamp, 'Twee generaties, acht slaggers. De familie Köhler in Bennebroek, Hillegom en Bloemendaal', in: *Ons Bloemendaal*, jrg 39 (2015) 4, 20-23.

Krantenartikelen en advertenties via www.delpher.nl en Krantenviewer Noord-Hollandse Archief.